

An author, analysing texts of Volyn schedrivky, marks the specific economics of region. We draw attention that the themes of husbandry in songs plays an important role, and consequently talk about traditional character of this system of menage on the walks of life of Volyn Important place in folklore texts takes stock-raising (breeding of cattle). Leaning against the statistical method of research, proportional correlation of the marked economic systems is found out.

Keywords: schedrivka, Volyn, hunt, cattle-breeding, gathering, husbandry, stockbreeding, specific of menage.

УДК 811.161.1:801.81

Тетяна ГОНЧАРУК

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ ВЕРХ/НИЗ У ФОЛЬКЛОРНИХ ТЕКСТАХ

У статті розглянуто способи вербально-символічної об'єктивації бінарної опозиції верх/низ на матеріалі російських фольклорних текстів. Виділено основні символіко-семантичні компоненти, що характеризують розглянуті протиставлення в оціночно-аксіологічній парадигмі. Продемонстровано зв'язок символічних значень лексичних одиниць-вербалізаторів бінарної опозиції верх/низ з елементами внутрішнього лексику людини.

Ключові слова: бінарна опозиція верх/низ, символ, внутрішній лексикон, фольклорні тексти.

Найдавнішим способом категоризації дійсності є принцип бінарності. За допомогою системи бінарних опозицій міфічна свідомість моделює світ. Дослідження у цій царині доводять, що дуальний принцип сприйняття світу не тільки однаково притаманний первісним народам усіх часів і рас (Л. Леві-Брюль), а також є найтипівішим способом категоризації дійсності і у свідомості сучасної людини.

Фольклорні тексти у повному обсязі демонструють об'єктивацію принципу бінарності (В. Пропп, К. Леві-Строс та ін.), виступають каналом трансляції культури, що супроводжує людину на всіх етапах її соціального буття.

Бінарність – універсальна категорія, спосіб осягнення та опису навколишньої дійсності. Бінарним опозиціям властивий генетичний характер (В. Таранець), вони обумовлені психофізіологією людини та характером її мислення.

На значимість принципу бінарності у побудові семіотичних кодів вказував В. Пропп, який у своїх дослідженнях яскраво продемонстрував реалізацію бінарної опозиції у структурі казкового тексту.

Однією з показових в аспекті мовної об'єктивації світогляду людини, системи її цінностей та особливостей світосприйняття є бінарна опозиція верх/низ. (В. Жайворонок). На думку Філіпа Уілрайта, ця опозиція складає архетиповий клас символів, тобто таких, що «містять одне й те саме або дуже схожі значення для більшості, якщо не для всього людства» [13, с. 98-99]. Протиставлення **верху низові** відображається в архаїчних уявленнях про структуру макрокосму (світу в цілому, світового дерева), мікрокосму (людини) та соціального колективу.

Бінарна опозиція верх/низ (небо/земля) досить широко представлена у фольклорних текстах та обрядах російського народу, зокрема у замовляннях та народній казці. Одним із способів об'єктивації бінарних опозицій є об'єктивація у символіко-семантичних сферах.

Метою цієї розвідки є аналіз системи символічних значень, яких набувають вербальні одиниці у текстах казок і замовлянь у процесі вербалізації бінарної опозиції верх/низ. В текстах замовлянь та казок подекуди у консервованому вигляді відображено усе різноманіття символічних значень, що формувалися протягом тривалого часу у свідомості російського етносу і є показовими для відображення особливостей світосприйняття цього етносу.

У сучасній науці поняття «символ» є одним з найбільш складних та суперечливих. Незважаючи на те, що теорія символу отримала безліч різноманітних трактувань у роботах багатьох вчених, цілісного уявлення про символ досі не існує, а його вивчення до сих пір залишається **актуальним**.

Символ, маючи архетипічну природу, пов'язується з міфом і ритуалом та являє собою чітко диференційоване за змістом уявлення, що викликає постійне коло асоціацій [3, с.49-64]. Символіка сягає своїм корінням міфології, міфологічних уявлень

людей про всесвіт та світобудову. Крім того, символ у концентрованому вигляді містить у собі накопичений досвід етносу, народні традиції, вірування, риси національного характеру. У суто лінгвістичному трактуванні слова-символу провідна роль належить виокремленню тих значущих образних та оціночних ознак, які дозволяють розрізняти символ та не-символ. Символ розглядається як категорія семантики, має зовнішнє вираження і пов'язаний із денотатом та сигніфікатом. Особливістю символу як семантичної одиниці є множинність значень, які виявляють себе у різних консітуаціях. Вибір однієї теми із сукупності значень, притаманних символу, визначає функцію розмежування, в основу якої покладена бінарна семантична опозиція.

Тексти замовлянь та казок консервують у собі глибинні пласти первісного світогляду, що проявляється через так звані архетипові символи та образи, до яких належать зокрема й репрезентовані бінарною опозицією верх/низ. Ці архетипові образи присутні у свідомості сучасної людини і є релевантними для будь-якої національної картини світу.

Образи **верху** та **низу** в російських фольклорних текстах не реалізуються у чистому вигляді, а зливаються з іншими спорідненими ідеями та образами. Текстам замовлянь та народних казок притаманна ціла низка символів, що репрезентують бінарну опозицію верх/низ. Зокрема з ідеєю **верху** споріднені образи *неба, сонця, місяця; верхівки світового дерева, гори, каміння; святих (Пресвята Богородиця, старці), міфічних/чарівних птахів*. З ідеєю **низу** пов'язані такі образи, як *земля, підніжжя гори і каміння, коріння світового дерева, море (морські глибини), хтонічні сили (лихоманки, біси, домовики тощо)*. Наведемо кілька прикладів.

У замовляннях поширений образ *дуба*, який виступає аналогом Світового дерева. Так, з його вершиною пов'язана небесна сфера (на дубі сидять птахи), зі стовбуром – середній світ, низ дуба дотичний до хтонічного світу. У текстах замовлянь *верх і низ* дерева аксиологічно марковані: Так, **верхівка** дерева є місцем перебування міфічних персонажів, святих, птахів, що допомагають протагоністу, позбавляють від хвороб тощо. Наприклад: *«На море на Окияне, на острове на Кургане стоить белая береза, вниз ветвями, вверх кореньями; на той на березе Мать Пресвятая Богородица шелковья нитки мотаєт, кровавья раны зашиваєт;*

нитка оторвалась, руда унялась. Во имя Отца и Сына и Святаго Духа; аминь». (Заговор от руды или крови) [1, №149].

Низ, корені – стають прихистком для різних лихоманок, злиднів; сюди відсилаються хвороби, біди і нещастя. «...Воззовивши все старцы старые грозным-грозно, начали ломать **болезнь-тоску**, брость болезнь за околицу. Кидма кидалась болезнь от восхода до захода, от полудня до полуночи, от реки до моря, от пути до перепутья, от села до жальника – нигде болезнь не приняли, нигде болезнь не укрыли. **Кинулась болезнь на остров на Буян, на море на Окиян, под Дуб мокрецкий, под. бел-горюч камень...**» (Заговор на здраву,) [11, № 40].

У казкових текстах одним із значущих образів є образ коня – сакральної тварини, яка асоціюється з сонцем (**верх**). У російських народних казках кінь – вірний і відданий помічник героя, який рятує від біди, допомагає у складних ситуаціях: «*Запечалился Иван крестьянский сын, повесил свою головушку ниже могучих плеч и пошел к своему **доброму коню**. Возговорит ему кон ъчеловеческим голосом <...> – «Не тужи, хозяин! Молись Богу да ложись спать; утро вечера мудренее...»*[7, №185]. Не менш розповсюдженим у народних казках є образ Жар-птиці(**верх**). Указкових текстах образ птаха об'єктивує у собі такі смисли: помічник героя, провідник у потойбічний світ, дарувальник, володар таємними знаннями, цілитель (птахи приносять живу і мертву воду): «...Он рассказал им все, какбыло, прилег на травку и заснул. Братья изрубили его не мелкие куски и разбросали по чистому полю <...>Вдруг прилетела **жар-птица**, собрала все разбросанные куски, склала их, как следует бать человеку; потом **принесла во рту мертвой воды**, вспыснула – все куски срослися; **принесла живой воды**, вспыснула – царевич ожил...» [7, № 172].

В текстах казок **небо** (верх) – це чарівний топос, божественна, креативна сила; **земля** – місце проживання смертних людей; **підземелля/морські глибини** (низ) – небезпечний, хтонічний простір, пов'язаний з випробуваннями для героя. В залежності від свого розташування у казковому просторі (**вгорі** чи **внизу**, **над** чи **під**) об'єкти та суб'єкти набувають позитивних чи негативних смислів. Так, **прямуючи вгору**, казковий герой зустрічає казкових помічників, птахів-провідників: «...*Ах, Иван-царевич, – говорит красавица, – отдай мой кушачок*». – «*Скажи прежде, где моя*

матушка?» – «Твоя матушка у моего отца живет – у Ворона Вороновича. Ступай **вверх** по морю, попадется тебе **серебряная птичка золотой хохолок**: куда она полетит, туда и ты иди»...» [7, №130].

Часто **навершині гори** герой зустрічає одного зі своїх помічників, котрий дарує йому чарівні речі (подарунки з неба). За їх допомогою життя героя змінюється на краще: «Дмитрий-царевич взял сто тысяч войска и отправился в путь-дорогу <...> Погнал коня дальше – и вот перед ним **гора высокая-высокая!**.. Кое-как **взлез на эту гору и нашел там древнего, седого старика**...» [7, №173]. За допомогою **птаха, що злетів угору**, та **стріли, яку було випущено вгору**, герою вдається вибратися з ями-пастки і таким чином врятувати собі життя: «...Вот крестьянский сын и сидит в яме, другой день и третий. Как вырваться? <...> в одно время свалили в яму палую скотину, он взя лда к ней привязался; **птица налетела, схватила скотину и вынесла**, села на сосну, и Иван-царевич тут болтался – отвязаться нельзя. Неоткуда взялся **стрелец, прицелился, стрелил**; птица спорхнула и полетела, корову из лап упустила; корова пала и Иван-царевич за ней пал...» [7, №189].

Низ за своєю семантичною наповненістю протиставлений верху. Так, **падаючи вниз**, герой казки відчуває відчайдушний страх: «...Тут орел скинул с себя царя, и упал он в море... И в третий раз подхватилеого орел на крыло и спрашивает: «Что, царь-государь, небось испужался? – «Испужался, – говоритцарь<...>» – «Ну, царь-государь, тепер ты изведаль, каков **смертный страх**»...» [7, № 219]. Яблуко, яке кинули **низько**, стає причиною нещастя героя: «Филюшка по прежней уловке поять залез на яблунь; только залез, а яга-бура поять перед ним и дает ему яблучко. <...> «Да ты, Филюшка, хоть поймай у меня яблучко; я тебе брошу». – «Хорошо, кидай!» Яга нарочно кинула ему яблучко **пониже**; он потянулся за яблучком, хотел было схватить – вдруг хватъего за руку яга-бура и помчала без памяти опять по горам, по долам и по темным лесам...» [7, №107].

Аналіз текстів російських замовлянь та казок дозволяє виявити цілий спектр символічних значень, закріплених за лексичними одиницями, що репрезентують бінарну опозицію верх/низ. Зокрема, **ВЕРХ** об'єктивує у собі позитивні імпліцитні смисли:

1. Сакральна сила, яка допомагає протагоністу; 2. Сила, що дарує здоров'я та зцілення; 3. Сакральний (чарівний простір), в якому можливі магичні перетворення, трансформації та якісні зміни; 4. Сила, що уособлює верховенство та владу; 5. Сила зародження життя. Натомість **НИЗ** акумулює у собі переважно негативні імпліцитні смисли: 1. Сакральна сила, яка шкодить; 2. Локус, куди надсилаються хвороби; 3. Локус, пов'язаний з небезпекою і хтонічними силами. Проте образи низу об'єктивують у собі і позитивні конотації (4. Символ зародження життя і плодючості; 5. Всепрощальна, оберігальна сила).

Ці символічні значення реалізуються у текстах російських замовлянь та казок за допомогою сукупності образів та символів, які вирізняються *дифузністю семантики та багатозначністю*.

Щоб підтвердити це твердження, проаналізуємо замовляння: *«...Пойду из дому дверми во чисто поле, в подвосточную сторону. В подвосточной стороне – остров. Не я на тот остров взойду – Лада-Матушка возойдет. Посредь острова – камень. Под тем камнем девица-трясовица. «Ай же тыеси, девица-трясовица! Возможеться ли тебе море смутити, каменье изгрысти<...> Так и не возмоглось бы тебе <...> скорбь и порчу навести, болезнь напустить...»*(Заговор на здраву) [11, № 47]. У цьому замовлянні протагоніст прямує до острова, що знаходиться на височині (вживання дієслівних форм «взойду», «взойдет» підкреслює ідею «узвишшя» острова. В цій «найвищій точці» всесвіту зосереджена сакральна сила, це місце, куди простий смертний самостійно дістатися не в змозі – «Не я на тотостроввзойду – Лада-Матушка возойдет». Також у замовлянні людська істота («не я») протиставлена божественній (Лада-Матушка) як *слабка, хвора – сильній і такій, що в змозі зцілити*. Отже, наведений приклад яскраво ілюструє ідею, що образи **верхутанізу** акумулюють у собі сукупність символічних значень: **ВЕРХ**: 1. Сакральна сила, яка допомагає протагоністу; 2. Божественна сила; 3. Сила, що зцілює та відновлює здоров'я. **НИЗ**: 1. Сила, яка шкодить протагоністу; 2. Хтонічна сила; 3. Сила, що насилає хвороби.

У деяких казкових контекстах не завжди чітко зрозуміло, яке ж символічне значення конотують образи, що презентують бінарну опозицію верх/низ. У казках невід'ємними атрибутами неба (верх) є образи Сонця і Місяця. У наступному прикладі *верх* об'єднує у

собі сукупність значень – це не лише *чарівна сила, яка допомагає герою, чарівний простір, де можливі різні дива та зміни*, але й *місце, що символізує благополуччя та добробут*: «...Старик говорить: «Ідти разве в гости к зятю». Пошел к Солнышку; вот и пришел. Солнышко говорит: «Чем тебя потчевать?» – «Я ничего не хочу». Солнышко сказало жене, чтоб настряпала оладьев. Вот жена настряпала. Солнышко уселось среди полу, жена поставила на него сковородку – и оладки сжарились. Накормили старика... На другой день старик пошел в гости к другому зятю, к Месяцу... Месяц говорит: «Чем тебя потчевать?» – «Я, – отвечает старик, – ничего не хочу». Месяц затопил про него баню. Старик говорит: «Тёмно, бывает, в бане-то будет!» А Месяц ему: «Нет, светло, ступай». Пошел старик в баню, а Месяц запихал перстик свой в дырочку, и оттого в бане светло-светло стало...»[7, № 92].

Як правило, у замовляннях елементи *верхнього* світу (*місяць, сонце, зорі*) створюють магічний кордон навколо людини, яка читає замовляння, одночасно захищаючи її і допомагаючи їй. У деяких контекстах простежується мотив «чарівного одягання», що вербалізується через лунарні та солярні символи: «...Оболокус яболоками, подпояшуся утрению зарею, огорожуся ясным Месяцем, покроюся красным Солнышком, обтичуся частими звездами...» [11, №7]. У подібних замовляннях зазначені образи-символи реалізують сукупність символічних значень: 1. «*верх – сакральна сила, що допомагає протагоністу*»; 2. «*верх – магічний кордон, перепона для злих сил*».

Вербальні символи, якими репрезентована бінарна опозиція *верх/низ*, як засвідчує проведений аналіз, здатні виявляти в текстах замовлянь та казок *схожі символічні значення*. Так, наприклад, для символів *неба і землі*, якими безпосередньо представлена бінарна опозиція *верх/низ*, спільним є значення «*батьківська сила, що допомагає протагоністу*». *Небо* уособлює *чоловіче* начало, *земля – жіноче*: «*Небо – батька, земля – матка, куда годно, туда будь ладно. Аминь*» [10, №02].

Ще однією характерною рисою символів, релевантних для текстів замовлянь та казок, є *амбівалентність*. У замовляннях і казках образи *низу* можуть об'єктувати як позитивні, так і негативні смисли. В таких випадках можемо говорити про

нейтралізацію аксіологічного протиставлення *верху* та *низу*. Так, **під** (низ) камінням, світовим деревом можуть перебувати святі, помічники, чарівні предмети, а **на** (верх) камінні, дерева – різні хвороби, нечиста сила.

Наприклад: *«На море Сияне, на острове Курган естоит дуб, на том дубе двенадцать рож: Рожя синяя, рожя красная, рожя чудная, рожя переговорная, рожя смешная, рожя глазная, рожя ветренная, рожя ломовая, рожя костовая, рожя судная, рожя переговорная. Ты, Василий старший, собери эти рожные не гожи, снеси эти рожы в мох-болото, там скатерти шелковые...»* [10, №002].

Протилежні символічні значення конотує у численних казкових контекстах образ землі (низ). У казках символ «земля» амбівалентний – він здатний реалізовувати як позитивні, так і негативні символічні смисли. Земля – **символ, пов'язаний з ідеєю материнства, народження**, але одночасно й **смерті, потойбічного світу**. Наприклад, провалюючись у підземелля, дівчина рятується таким чином від неминучого одруження з рідним братом і знаходить у майбутньому свого справжнього судженого: *«...куколки в четырех уграх закуковали: Куку, князь Данила! Куку, Говорила! Куку, сестру свою, Куку, за себя берет. Куку, **расступись, земля, Куку, провались, сестра!** Земля стала расступаться, сестра проваливаться... Сестра шла, шла **под землю**, видит: **стоит** избушка на курних ножках, **стоит-перевертывается...**»* [7, № 114].

Як засвідчує проведений аналіз, у тестах замовлянь та казок об'єктивований оціночний компонент символічних значень. Він не фіксується у тлумачних, етимологічних та інших лінгвістичних словниках російської мови. Проте його можна виявити за допомогою аналізу фольклорних текстів, де відповідні смисли представлені імпліцитно або експліцитно. Наявність у свідомості росіян символічних значень, які об'єктивуються у текстах російських замовлянь та казок, підтверджують і дані асоціативних словників російської мови. Асоціативні словники відображають зв'язки між словами у пам'яті звичайних носіїв мови та реконструюють «внутрішній лексикон людини» – динамічну систему, організовану за принципом асоціативної мережі. Разом з тим, реакції на слово-стимул, що фіксують асоціативні словники,

ілюструють «ментальний лексикон» носіїв мови, світогляд та світосприйняття етносу в цілому (В. Гольдин, А. Сдобнова та ін.).

Наприклад, асоціативні реакції на слова-стимули «верх» («небо») та «низ» («земля»), які фіксує *Русский ассоциативный словарь (РАС)* [9], дають підстави стверджувати, що у внутрішньому лексиконі носія російської мови присутні такі символічні значення лексем-вербалізаторів бінарної опозиції верх/низ:

ВЕРХ – *Сакральна сила, що допомагає героєві* (пор., наприклад, з такими реакціями: «желания», «возможности», «свет», «любовь»); *Чарівний простір, в якому можливі магічні перетворення, трансформації та якісні зміни для героя* (напр., реакції «мечта», «космос», «красота»); *Сила, що уособлює верховенство та владу* (напр., реакції «голова», «закон», «одержать верх», «правительство»); *Батьківська, захисна сила* (напр., «высокое и родное», «душа»).

НИЗ – *Сакральна сила, яка шкодить герою* (пор. з реакціями «наказание», «чума»); *Локус, пов'язаний з небезпекою* (напр., «дно», «по течению», «падение», «страшно», «темный», «страх»); *Місце зосередження хтонічних сил* (напр., реакції «ад», «подвал», «преисподня»); *Руйнівна, хтонічна сила* (напр., реакції «море», «божья кара»); *Материнська сила, символ життя і плодючості* (напр., реакції «земля», «корни», «родная», «мать», «почва», «плодородная», «кормилица», «хлеб», «урожай»); *Символ життя та смерті* (пор. реакції «даритжизнь», «начало», «трава», «теплая»/ «смерть»).

Слід зауважити, що деякі характерні для вербалізаторів бінарної опозиції верх/низ символічні значення, які виявляє аналіз текстів замовлянь та казок, не регулярно представлені у внутрішньому лексиконі носіїв російської мови (тобто не зафіксовані асоціативними словниками російської мови). У замовляннях – це символічні значення, що пов'язані з ідеями здоров'я та хвороби (верх – «сила, що дарує фізичне здоров'я та зцілення» / низ – «локус, куди надсилаються хвороби»), емоційно-чуттєвим станом людини (верх – «сила, що лікує емоційно-психологічні недуги (нещасливе кохання, тугу, печаль)» / низ – «локус, куди надсилаються негативні емоції та важкі почуття»), з ідеєю межі між етапами життя людини, магічного кордону, що

захищає від злих сил. У казкових текстах – такі символічні значення, як «*верх – сила, що допомагає долати переешкоди та випробування*» та «*верх – чарівний простір, в якому можливі магічні перетворення та трансформації*». Проте це не означає, що ці смисли відсутні у мовній свідомості представників російського етносу.

Отже, принцип бінарності відіграє важливу роль у процесах категоризації світу, обумовлює характер мислення та світосприйняття людини. У фольклорних текстах **верх** часто пов'язаний з *божественною, креативною, чарівною силою, здоров'ям, щастям*. **Низ** – з *руйнівними, хтонічними силами, хворобами, бідами, нещастям*.

Символи казок і замовлянь відрізняються дифузністю семантики та багатозначністю. Так, зокрема, **верх** (небо) в текстах народних казок та замовлянь одночасно виступає символом здоров'я й достатку та сакральною силою, що допомагає герою/протагоністу; є чарівним топосом та символізує життя. **Низ** (земля) – символізує безсилля й розпач та одночасно є хтонічною, руйнівною силою; уособлює небезпеку та є сакральною силою, яка шкодить герою.

Ще однією характерною рисою символів, релевантних для тексту замовлянь і казок, є амбівалентність. У російських замовляннях та казках образи низу об'єктивують у собі як позитивні, так і негативні символічні значення. Так, низ (земля), з одного боку, пов'язаний з ідеями плодючості, материнського лона, життя, а з іншого – символізує підземний (хтонічний) світ, хворобу, нещастя, небезпеку і смерть. В контекстах, де низ конотує позитивні смисли, аксіологічне протиставлення верху низові знімається.

Виявлені у текстах замовлянь та казок символічні значення вербалізаторів бінарної опозиції верх/низ є релевантними для мовної свідомості сучасної людини. Зіставлення означених у текстах замовлянь та казок символічних значень з даними Русскогоассоциативногословаря дозволяє констатувати, що більшість символічних значень, релевантних для бінарної опозиції верх/низ, присутні у внутрішньому лексиконі та є актуальними для носіїв сучасної російської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Великорусские заклинания / Сост. Л. Майков. – М.: В27 ТЕРРА, 1997. – 160 с.
2. Гольдин В.Е., Сдобнова А.П. Ассоциативный словарь как особый источник данных о внутренней семантической сети // Вопросы искусственного интеллекта (Вестник НСМИИ РАН), 2010, №2, с. 89-97.
3. Еремина В.И. Символика. Символ. Народные знания, фольклор / В.И. Еремина // Народное искусство. – М., 1991. – Вып. 4.
4. Жайворонок Н.В. Українська етнолінгвістика: нариси. – К. Довіра, 2007. – 262 с.
5. Леви-Брюль Л. Первобытное мышление // Психология мышления. Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер и В.В. Петухова. М: Изд-во МГУ, 1980. С. 130-140.
6. Леві-Строс К. Первісне мислення. – К.: Український Центр духовної культури, 2000. – 324 с.
7. Народные русские сказки А.Н. Афанасьева в 3-х т. – М.: Гослитиздат, – 1957.
8. Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки. – С-Пб.: изд-во С.-Петербургского университета, 1996. – 365 с.
9. Русский ассоциативный словарь. Книга 1. Прямой словарь: от стимула к реакции. Ассоциативный тезаурус современного русского языка. Часть 1 / Ю.Н. Караулов, Ю.А. Сорокин и др. М.: «Помовский и партнеры», 1994. – 224с.
10. Русские заговоры и заклинания: Материалы фольклорных экспедиций 1953-1993 гг. /Под ред. В.П.Аникина. – М.: Изд-во МГУ, 1998. – 480 с. Славянский заговорник. – М.: Институт общегуманитарных исследований, 2007. – 736 с.
11. Таранець В.Г. Походження поняття числа і його мовної реалізації (до витоків індоєвропейської прамови). Вид. 2-е, переробл. і доповн. – Одеса: АстроПринт, 1999. – 116 с.
12. Уилрайт Ф. Метафора и реальность / Ф. Уилрайт // Теория метафоры. – М.: Прогресс. – 1990.

Т. ГОНЧАРУК

ОБЪЕКТИВАЦИЯ БИНАРНОЙ ОППОЗИЦИИ ВЕРХ/НИЗ В ФОЛЬКЛОРНЫХ ТЕКСТАХ

В статье рассмотрены основные способы вербально-символической объективации бинарной оппозиции верх/низ на материале русских фольклорных текстов. Выделены основные символическо-семантические компоненты, которые характеризуют рассмотренные противопоставления в оценочно-аксиологической парадигме. Продемонстрировано связь символических значений лексических единиц-вербализаторов бинарной оппозиции верх/низ с элементами внутреннего лексикона человека.

Ключевые слова: бинарная оппозиция верх/низ, символ, внутренний лексикон, фольклорные тексты.

T. GONCHARUK

VERBAL-SYMBOLIC OBJECTIFICATION BINARY OPPOSITION UP/DOWN BASED ON FOLKLORE TEXTS

The article describes the basic methods of verbal-symbolic objectification binary opposition up/down based on Russian folklore texts. It identified the basic symbolic and semantic components that characterize the comparison in an evaluative-axiological paradigm. It is an attempt to demonstrate the connection of symbolic meanings of lexical verbal indicators for binary opposition up/down with the elements of the internal lexicon of man.

Key words: up/down binary opposition, symbol, internal lexicon, folklore texts.

УДК 244:81'366.574:82-311.6

**Анна КШИВИЦКА-УСТШИЦКА,
Лариса КОЛОДІНА**

РОЛЬ РЕЛІГІЙНИХ ЗВОРОТІВ У МОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ВИБРАНИХ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИЧНИХ РОМАНІВ)

У статті подано низку релігійних зворотів, які використовуються у побутовому спілкуванні героїв проаналізованих українських історичних романів кінця ХІХ – початку ХХ століття. Предметом дослідження стали приклади таких мовних формул, як молитви, привітання, побажання,